

BORBYCH S. V. The role of the spirituality and valuable moral principles in molding the personality of the future primary school teacher.

In the article some approaches the definition of the concept “spirituality” are considered in the different branches of a science, the importance of molding the personality of the future primary school teachers’ valuable moral principles is substantiated.

Keywords: spirituality, valuable moral principles, preparation of teacher.

УДК 37.011(4)(477)

**Гамерська І. І.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка**

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СТУДЕНТСЬКИЙ ФАКТОР

У статті розглядаються проблеми впливу студентських організацій на зміни у реформуванні вищої освіти в Україні. Автором представлені основні причини гальмування входження вищих навчальних закладів у європейський освітній простір.

Ключові слова: розвиток вищої освіти, студентські організації, європейський освітній простір.

Україна знаходиться в полі міжнародного тренду розвитку сучасної вищої школи, який ґрунтується на побудові партнерства між університетами і студентами. Таке партнерство означає офіційне визнання студентоцентризму в якості наріжного каменю сучасної філософії вищої освіти, побудову навчальної діяльності як процесу спільного формування компетенцій, організацію навчального процесу на основі індивідуальної освітньої траєкторії, заохочення студентів до участі в управлінні навчальним закладом та забезпеченні якості освіти.

Уособленням стратегії формування партнерських відносин між навчальними закладами (адміністрацією, викладачами) та студентами покликаний стати Болонський процес, до якого приєдналась Україна, в якій (як у багатьох країнах Європи) імплементація Болонських принципів та рекомендацій, що впроваджуються часом непослідовно і нерівномірно, сприймається студентами неоднозначно. Цей ефект посилюється поширеним уявленням про високий рівень діючої раніше радянської системи освіти, від здобутків якої доводиться відмовлятися на користь сучасної європейської моделі. Дуже зручним для частини студентів та їх наставників є перенесення проблем власної відповідальності за результати навчання на організаційні новації, які пов'язуються з Болонським процесом.

За результатами соціологічних досліджень Фонду “Демократичні ініціативи” та фірми “Ukrainian sociology service” в березні 2012 року виявилось, що вважають себе такими, хто добре розуміє принципи Болонської системи, лише 42,7% студентів старших курсів і лише 7% не уявляють її взагалі. Гірший рівень обізнаності продемонстрували студенти заочних відділень та контрактники. На підставі відповідей на конкретні запитання про ознаки Болонського процесу можна констатувати, що студенти дещо переоцінюють ступінь власного розуміння цього процесу.

До основних компонентів організації вищої освіти в рамках Болонської моделі студенти відносять:

1. Необхідність систематичного навчання впродовж семестру для нагромадження балів (50,4%).

2. Можливість отримати додаток до диплому європейського зразка (31,7%).

3. Можливість вступити в магістратуру інших ВНЗ України та світу (27,8%).

4. Можливість внутрішньої студентської мобільності (19,9%).

5. Можливість самостійно обирати частину курсів та формувати індивідуальний план навчання (18,1%).

6. Можливість міжнародної студентської мобільності на безкоштовній основі, аж до отримання диплома бакалавра закордонного ВНЗ (17,4%).

Буде цікавим зазначити, що перший, третій та п'ятий компоненти є реальними, а другий, четвертий та шостий в українських освітніх закладах реалізуються досить важко. При цьому з можливістю самостійно обирати частину курсів краще обізнані студенти масових гуманітарних та економічних спеціальностей, натомість юристи та студенти технічних спеціальностей мають менше нагод скористатись цим. Примітно, що вже з третього компонента рівень обізнаності не перевищує 20%.

Ще одним важливим моментом для розгляду є розвиток студентської мобільності. Українські студенти прагнуть до мобільності: внутрішня мобільність приваблює 43,9% опитаних, а міжнародна мобільність – 69,6%, причому ці показники зростають з рівнем успішності навчання. На жаль, цих студентів немає чим утішити: всередині країни у таких обмінах брали участь лише 1,9% опитаних, у програмах обміну із закордонними ВНЗ – 4,6%. Останній показник видається реальним лише з урахуванням учасників короткотермінових навчальних поїздок.

Загалом, Україна відноситься до країн з переважанням від'їзної мобільності над в'їзною. За даними Державної служби статистики, в Україні навчається близько 43 000 іноземних студентів при річному прийомі понад 8 000 осіб. Найбільша кількість іноземних студентів в Україну приїждить з Туркменістану, Китаю, Російської Федерації, Індії та Йорданії. Водночас, ще

більша кількість українських громадян здобуває вищу освіту за кордоном. Найбільшою популярністю серед них (за нашими оцінками) користуються Польща, Німеччина, США, Російська Федерація.

За результатами опитувань українських та європейських студентів, а також урядових експертів з європейських країн, основними перешкодами до міжнародної мобільності виступають:

- перешкоди до міжнародної мобільності;
- брак коштів;
- недостатній рівень знання іноземних мов;
- проблеми з визнанням;
- візові складності;
- організація навчання;
- брак інформації;
- обмежений доступ до програм мобільності;
- юридичні складності.

Порівняння дозволяє зробити низку висновків про подібність та відмінність перешкод на шляху українських та європейських студентів до мобільності. Загальною проблемою є брак коштів, що особливо гостро відчувається у зв'язку з низьким рівнем життя в Україні. Серйозні перешкоди для українців створюють недостатній рівень знання іноземних мов та візові складності, що не є настільки вагомим в Європі. Проблема з рівнем знань іноземних мов є спадщиною навчання в середній школі, а візові складності є наслідком політичного фактору.

Натомість, серед перешкод європейці виділяють особисті обставини, проблеми з визнанням та організацію навчання, що українськими студентами не сприймаються як вагомні перешкоди.

Важливість визнання студентів як повноправних, компетентних та конструктивних партнерів в управлінні та забезпеченні якості вищої освіти неодноразово наголошувалась під час міністерських конференцій і закріплена в ключових документах Болонського процесу. Студенти повинні брати участь та впливати на організацію і зміст освіти у вищих навчальних закладах, що закріплено Празьким комюніке (2001 рік). Такий підхід обумовлений положенням студентів як одних з основних бенефіціаріїв вищої освіти, які повинні мати право і можливість впливу на зміст навчання та результати освітньої діяльності.

Ці принципи визнаються в Україні, але не отримують реальної інституціональної підтримки: організаційної, методичної, моральної та матеріальної. Такий стан речей пояснюється інертністю громадської думки в цьому напрямі, недостатньою обізнаністю та активністю студентських організацій і спільнот та неусвідомленням потреби в цьому з боку менеджменту вищих навчальних закладів та органів державного управління освітою.

Активізація студентів у забезпеченні якості вищої освіти передбачає створення розвиненого набору інструментів оцінки та моніторингу діяльності навчальних закладів, а також студентського впливу на її вдосконалення. Практично роль студентства обмежується участю в більш або менш формальному соціологічному опитуванні стосовно їх задоволеності навчальним процесом та освітнім сервісом, “голосуванням ногами” при виборі елективних дисциплін та відвідуванні занять. Закріплене Законом України “Про вищу освіту” право студентів на участь у вирішенні питань удосконалення навчального процесу найчастіше залишається формальністю. Одним із небагатьох винятків є залучення студентського активу до проведення експертизи при інституційній акредитації вищого навчального закладу. Подібна практика при внутрішньому оцінюванні керівництвом ВНЗ роботи своїх підрозділів майже не застосовується.

Перспективи розширення участі студентів у забезпеченні якості вищої освіти в Україні пов'язані з реальною імплементацією Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти та наступних (після 2006 року) документів. Нормою повинно стати залучення студентів до всіх стадій оцінювання якості освіти: внутрішнього забезпечення якості, зовнішнього забезпечення якості, діяльності агенцій із зовнішнього забезпечення якості. Участь студентів у внутрішньому забезпеченні якості передбачає визнання їх ролі та місця в політиці закладу та затверджених процедурах забезпечення якості, залучення до офіційного механізму затвердження, перегляду та моніторингу освітніх програм, можливість впливу на розроблення критеріїв, правил і процедур оцінювання студентів, відбір викладачів та оцінку їх діяльності, достатність наявних навчальних та інформаційних ресурсів, доступ до публічної інформації.

Висока відповідальність зовнішнього забезпечення якості вищої освіти вимагає залучення студентів до розроблення процесів та критеріїв оцінки, збирання об'єктивної інформації про діяльність навчального закладу та можливість участі в загальному аналізі діяльності освітньої системи.

Набуття студентами досвіду з оцінки діяльності незалежних агенцій із зовнішнього забезпечення якості стане реально можливим після законодавчого дозволу на їх створення.

Однієї з найбільш перспективних технологій вдосконалення якості вищої освіти виступає методологія загального управління якістю (TQM). Характерною рисою TQM є визначення ролі кожного учасника процесу та розроблення правил і процедур його участі в процесі неперервного поліпшення. У процесі навчання студент постає, по-перше, як внутрішній споживач навчальних послуг; по-друге – послуг сервісних служб ВНЗ; по-третє, як співробітник ВНЗ, який спільно з викладачами бере участь у науковій роботі та продукуванні нових знань; по-четверте, як уособлення

результату діяльності ВНЗ.

Перевагою цієї технології є її однакове розуміння та сприйняття у багатьох країнах світу, що сприятиме швидшій гармонізації вітчизняної системи участі студентів у забезпеченні якості освіти з традиціями Європейського простору вищої освіти.

У Берліні (2003 рік) міністри, відповідальні за вищу освіту, відзначили конструктивну участь студентських організацій у Болонському процесі та підкреслили необхідність залучення студентів на постійній основі як повноправних партнерів в управлінні вищою освітою. У Відні (2010 рік) конференція міністрів ще раз наголосила на необхідності участі студентів у прийнятті рішень на європейському, національному та інституційному рівнях [1].

В останнє десятиліття в українській вищій школі посилюється рух на підтримку розширення участі студентів в управлінні навчальним закладом, що цілком відповідає загальноєвропейським тенденціям. Цей процес був ініційований студентством та його організаціями і традиційно знаходив підтримку в Міністерстві освіти і науки, Уряді та Верховній Раді України. Організаційною формою участі студентів в управлінні вищими навчальними закладами стали органи студентського самоврядування.

В ухваленому в 2002 році Законі України “Про вищу освіту” не було конкретизовано прав та обов’язків органів студентського самоврядування. Участь студентів в управлінні вищими навчальними закладами та їх реальний вплив на процеси прийняття рішень були закріплені після внесення змін у Закон України “Про вищу освіту” (щодо питань студентського самоврядування) в січні 2010 року. Відповідними змінами студентські організації у вищих навчальних закладах набули права представляти студентську позицію в основних керівних органах вищих навчальних закладів: Вченій раді інституту (факультету), Вченій раді вищого навчального закладу та конференції трудового колективу.

У країнах Європейського простору вищої освіти участь студентів у колегіальних керівних органах управління вищими навчальними закладами є різною. В середньому цей показник складає 15-20%, що забезпечує достатній рівень самостійного впливу студентів на прийняття рішень. В окремих країнах рівень представництва студентів суттєво вищий і складає в Румунії – 25%, у Фінляндії – 33%, у Данії – 50%. В Україні цей показник з 2010 року законодавчо закріплено на рівні не меншому, ніж 10%. Студенти здобули право на представництво в колегіальних органах, що забезпечує не менше 10% голосів при виборах ректорів, ухваленні фінансового плану та звіту ВНЗ, призначенні та звільненні з посади проректорів, директорів інститутів, завідувачів кафедрами, ухваленні навчальних програм та навчальних планів, визначенні напрямів наукових досліджень, оцінці

діяльності структурних підрозділів тощо [3].

Студенти, які делеговані до вчених рад та конференцій трудового колективу, беруть участь в обговоренні та прийнятті рішень, здобувають реальне бачення управлінських процесів у вищому навчальному закладі. Студентські колективи через обраних представників отримали доступ до важливої інформації з освітніх, соціальних, побутових та інших питань. Новою практикою стає створення студентських коаліцій при виборах ректорів, які підтримують претендентів з більш студентоорієнтованою позицією.

Аналіз першого досвіду імплементації нового законодавства дозволяє констатувати найбільш типові порушення його норм: уведення до керівних органів ВНЗ студентів, які не були обрані у встановленому порядку; відрахування, поновлення, переведення студентів з контракту на бюджет чи навпаки, поселення та виселення з гуртожитку без згоди органу студентського самоврядування; призначення відповідальних за роботу із студентами посадових осіб без участі студентських представників.

Негативною тенденцією в розвитку студентського самоврядування після набуття ним чималих повноважень, стало прагнення різноманітних політичних партій та громадських об'єднань втягнути студентські маси в орбіту власної політичної діяльності, а також спроби адміністрацій вищих навчальних закладів спрямувати діяльність студентських організацій у зручне для себе русло.

Слід зазначити, що на національному та місцевому рівні законодавством не передбачено механізму постійних консультацій з представниками студентських громад та студентських об'єднань, а також їх участь у громадських та консультативних органах, зокрема, відсутні консультації з членом Європейського союзу студентів, визнаною студентською національною організацією ВМГО "Українська асоціація студентського самоврядування" та іншими студентськими організаціями [2].

Використана література:

1. Андрущенко В. Проблема входження української університетської освіти в європейський освітній простір / В. Андрущенко, І. Гамерська // Рідна школа. – 2012. – № 1-2. – С. 3-8.
2. Кільова Г. Вища освіта України у Болонському процесі: проблеми, завдання, перспективи / Г. Кільова // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. – № 1. – С. 8-10.
3. Приходченко К. І. Навчання студентів України за Болонською системою як умова підвищення якості освіти / К. І. Приходченко // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 2. – С. 63-70.

ГАМЕРСКАЯ И. И. Трансформация высшего образования: студенческий фактор.

В статье рассматриваются проблемы влияния студенческих организаций на изменения в реформировании высшего образования в Украине. Автором представлены основные причины торможения вхождения высших учебных заведений в европейское образовательное пространство.

Ключевые слова: развитие высшего образования, студенческие организации, европейское образовательное пространство.

GAMERSKA I. I. Transformation of higher education: student factor.

In the article the problems of influence of student organizations are examined on changes in reformation of higher education in Ukraine. An author is present principal reasons of braking of including of higher educational establishments in European educational space.

Keywords: *development of higher education, student organizations, European educational space.*

УДК 372.881.161.1

Демьянова В. Г., Моргунова Н. С.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

**ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМ ТА ЗАСОБІВ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ТУРКМЕНСЬКИХ СТУДЕНТІВ
ДО УМОВ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ**

У статті розглядається проблема адаптації іноземних студентів до умов навчання в українських технічних вищих навчальних закладах. Детально аналізуються стадії (фази) соціокультурної адаптації, що забезпечують успішне навчання в новому культурному середовищі. Особлива увага приділяється розгляду психолого-педагогічних труднощів, з якими стикаються іноземні студенти в перший рік навчання в Україні. Розкривається також значення поняття соціокультурна компетентність іноземних студентів. Значна увага приділяється проблемі створення навчальних матеріалів, які сприяють соціокультурній адаптації туркменських студентів в Україні. При відборі тематики навчальних матеріалів враховується профіль майбутньої спеціальності студентів. Матеріали статті можуть бути використані в аудиторній і позааудиторній роботі з російської мови з іноземними студентами, які навчаються в Україні.

Ключові слова: *соціокультурна адаптація, комунікативна компетенція, порівняльне країнознавство.*

Інтеграція української освіти до європейської системи вищої освіти, необхідність підвищення конкурентоспроможності українських ВНЗ визначає нові завдання та умови експорту освітніх послуг на міжнародному ринку освіти. Сьогодні навчання іноземних студентів є певним показником статусу навчального закладу. Якість і традиції української освіти визначають привабливість України для іноземних студентів різних країн світу. Але успішність навчання в Україні багато в чому визначається успішністю проходження соціокультурної адаптації іноземного студента до умов навчання в Україні. Саме це обумовлює актуальність дослідження проблем адаптації іноземних студентів до освітнього процесу українського ВНЗ.

Актуальність статті пояснюється також тим, що за останні роки контингент іноземних студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах України, значно змінився за рахунок громадян з колишніх